

TIBBİ AROMATİK BİTKİLER VE İYİ YAŞAM

Bilge KEYKUBAT
Ticaret Borsası Ar-Ge Müdürlüğü

İZMİR

Kasım 2016

TIBBİ AROMATİK BİTKİLER

ve

İYİ YAŞAM

Sağlıklı ve sürdürülebilir bir dünya ve yaşamın her geçen gün daha da önem kazanmaya başladığı dünyamızda “İyi Yaşam” teması öne çıkmaktadır.

İyi yaşamla anlatılmak istenen; daha sağlıklı, daha güzel, daha uzun yaşam...

Bu kapsamda da doğal ve bitkisel beslenme karşımıza çıkıyor.

Bitkiler sürdürülebilir yaşam için gerekli olan oksijeni ve besini sağlarlar ve sağlığımızı korurlar.

İnsan yaşamının başlamasıyla birlikte bitkilerin tedavi amaçlı kullanımı başlamıştır. İlk günden itibaren bitkilerin tedavi edici gücünden “İyi Yaşam” için yararlanılmıştır.

Günümüz modern tıbbında kullanılan pek çok ilaçta bitkilerden elde edilmektedir.

Ülkemizdeki bitkisel zenginlik; üç fitocoğrafik bölgenin kesiştiği bölge olmasından, Güney Avrupa ile Güneybatı Asya floraları arasında köprü olmasından, pek çok cins ve seksiyonun orjin ve farklılaşım merkezi olmasından kaynaklanmaktadır. Bu zengin florada çok sayıda tıbbi ve aromatik bitkiyi de bünyesinde barındırmakla kalmayıp aynı zamanda pek çoğunda gen merkezi konumundadır. Buna rağmen bu bitki zenginliğinden yeterince yararlanılmamaktadır.

Doğal florada bulunan bitkiler halk arasında; gıda, tedavi amaçlı (Fitoterapi: tıbbi bitkilerle tedavi), çay, baharat, boya, insektisit (böcek ilacı), hayvan hastalıklarının tedavisi, reçine, zamk, uçucu yağlarından faydalanma, meşrubat, kozmetik sanayinde kullanımı yapılmaktadır.

Ülkemiz bitkisel ilaç, bitki kimyasalları, gıda katkı maddeleri, kozmetik ve parfüm sanayi ile boya sanayi gibi önemli sektörlere hammadde temin eder pozisyonda olması nedeniyle tıbbi aromatik bitkiler ticaretinde önde gelen ülkeler arasındadır.

Günümüz dünyasında bu bitkiler alternatif tıp (tıbbi tedavinin yerine kullanılan) alanında kullanılsa da doğru olan tamamlayıcı tıp alanında kullanılmalıdır. En çok kullanıldığı alan tamamlayıcı tıp (tıbbi tedavi ile birlikte kullanılan tedavi) uygulamalarıdır.

Ekinezya

TARİHÇE

Bitkilerin tedavi amacıyla kullanılması insanlık tarihi kadar eski olduğu, antik kentlerin ve kalıntıların incelenmesiyle gözler önüne seriliyor. Hakkari'nin hemen güneyinde Kuzey Irak'ta **Şanidar Mağarasında** 1957 yılında yapılan kazılarda bulunan ve bir Şamana ait olduğu düşünülen mezarda; civanperçemi, kanarya otu, gül hatmi, peygamber çiçeği, ebegümece ve deniz üzümü gibi bitki türlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Günümüzden 60 bin yıl öncesine ait mezarda bulunanlar "şimdilik" bitki insan ilişkisinin başlangıcına ait **ilk veri** olarak kabul edilmektedir.

Ölülerini gömmeye başlayan bir toplumda, ölen kişinin tekrar yaşama döndüğün de kullanacağı düşüncesiyle mezara konulduğu tahmin edilen bu bitkilerin, yenenler ve şifalı olanlar diye ayrılmaya başlandığının da bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir.

Tarihte bilinen en eski reçete kalıplarından biri **Hititlere** aittir.

Eski Mısır dönemine ait tıbbi papirusların bulunması Mısır tıbbi ve ilaçları hakkındaki bilgileri genişletmiştir. İlaçlar ve tedavi ile ilgili papirusların en önemlisi İ.Ö. 1550 yıllarında yazıldığı tahmin edilen Ebers Papirusudur. Bu papirüs Teb'de EL Assassaif'in mezarında bir mumyanın bacakları arasında bulunmuştur. 77 bitkisel, hayvansal ve madensel drog ve 800 den fazla reçete taşımaktadır. Reçetelerde en çok Acımarul, dağsoğanı, ardıç meyvası, banotu, çiğdem, hardal, hintyağı, incir, centiyane, keten tohumu, kişniş, mürver, nar kabuğu, pelinotu, sakız, sarısabır, soğan, tarçın, terementi ve üzümün adı geçmektedir.

Tıbbi bitkiler ile ilgili ilk yazılı kaynakların **Sümerlere** ve **Çinlilere** ait olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Sümerlere ait olanı tabletler şeklinde M.Ö. 4000 yılına, Çinlilere ait olanı da M.Ö. 3700 yıllarına denk geldiği belirtilmektedir.

Mezopotamya uygarlığı döneminde kullanılan bitkisel drog miktarının 250 civarında olduğu ve bu döneme ait tabletlerdeki reçetelerde adamotu, banotu, çöpleme, eğir kökü, haşhaş, hardal, kekik, kitre, meşe mazısı, nane, nar kabuğu, rezene, safran, terementine rastlandığı görülmektedir.

Grekler döneminde 600 kadar, Arap Fas uygarlığı döneminde de 4.000 kadar tıbbi bitki kullanıldığı tahmin edilmektedir.

Dioskorides'in ilk farmakope sayılabilecek "**De Materia Medica**" isimli 5 ciltlik eserinde 500 tıbbi bitkinin ve bu bitkilerden hazırlanan ilaçların kullanımı ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu bitkilerin çoğunun da Anadolu'da yetişen bitkiler olması da güzelliğidir.

Asya ile Avrupa arasında bir köprü görevi üstlenen, göç ve ticaret yollarının önemli halkası olan Anadolu; yüz yıllardır bitkisel ilaç ve baharat ticaretinde önemli rol oynamıştır.

İnsanlar başlangıçta kendi yörelerinde yetişen bitkileri tedavide kullanırlarken, ticaretin gelişmesine bağlı olarak zamanla, diğer ülkelerde kullanılan bitkiler de tedavide kullanılmaya başlamıştır.

Bazı Tıbbi Aromatik Bitkilere Ait Mitoslar ve Felsefeleri

Adaçayı : Romalıların adaçayını kutsal saydıkları ve adaçayı toplama işini son derece önemseyerek bunu özel bir tören eşliğinde yaptıkları bilinmektedir. Arap dünyasında adaçayı yetiştirenlerin ölmeyeceğine dair bir inanç vardır. Ölümsüzlük, bilgelik ve koruyuculuğu temsil eden adaçayı aynı zamanda Hristiyanlıkta Bakire Meryem'in simgelerinden biridir.

Anason: Günümüzde özellikle doğum günlerinde ve düğünlerde pasta yemek yaygın alışkanlıktır. Bu alışkanlığın temelleri Roma dönemine dayandırılmaktadır. Romalılar yemeklerini tatlandırmada bolca kullandıkları anasonu özel günlerde, bayramlarda ve törenlerde hazırladıkları bir kekta kullanırlardı.

Ardıç: Türk dünyasında ardıç saygın bir ağaçtır. Orta Asya'da ardıç ağacının tanrısal, sihirli bir gücü olduğu inancı yaygındır. Ardıç ateş yoluyla temizlenmeyi ifade eder. Kötü ruhların ardıç ağacından durduğuna inanılır ve cin, şeytan gibi varlıkları kovmak için ardıçtan yardım alınır. Orta Asya Türkleri ardıç ağacını özellikle mezarlıklara dikerlerdi. Anadolu'da da ardıç ağacı bu önemini korumaktadır. Eski Uygur yazıtlarında ve Manas destanında ardıç ağacından söz edilmiştir.

Biberiye: Biberiye bitkisinin zihni açtığı ve hafızayı güçlendirdiği eski çağlardan itibaren bilinmektedir. Antik Yunan'da Öğrencilerin biberiye yapraklarından yaptıkları taçları başlarına takarak veya bu bitkiden ördükleri halkaları boyunlarında taşıyarak zihinlerini diri tuttukları bilinmektedir. Eski Yunan ve Roma'da çok sevilen bu bitki sadakatin simgesi olarak benimsenmiştir. Antikçağda düğün ve törenlerde sembolik olarak kullanılmıştır. Bu gün bile uğur getirdiğine ve koruduğuna inanılan biberiyenin evlerin çevresinde dikilmesi pek çok kültürde yaygındır.

Defne: Defne ağacı eski Yunan'da aşkına karşılık bulamayan Apollon'a adanmıştır. Apollonla birlikte değerli kişiler, ünlü şairler ve kahramanlar alınlarını defne yapraklarıyla taçlandırmışlardır. Roma İmparatorluğu, kurulduğu ilk yıllarda henüz çok tanrılı inancı benimsememişti ve daha farklı bir din anlayışı vardı. Bu inanç biçiminde Romalılar doğaya çeşitli tapınmalarla yön vermeye çalışıyorlardı. Örneğin her yıl Mart ayının birinci günü evlerinin kapısına defne dalı asıyorlardı. Böylece yılın bolluk ve bereket içinde geçmesini sağlamış oluyorlardı. Çin mitolojisinde defne ruh malzemesi zengin bir ağaç olarak bilinir. Kırmızı defne ağacı hayatın özünü barındırdığından her mevsim yeşil kalır ve bundan dolayı da defnenin her türlü derde şifa olabileceği düşünülür.

Devedikeni: Hristiyanlıkta günah ve İsa'nın ıstırabını simgeleyen bir bitkidir. Bunun yanı sıra kanaatkarlık ve kindarlığı da temsil ettiği bilinir.

Fesleğen: Eski Yunan'da insanlara pek hoş şeyler çağrıştırmazmış. Çoğunlukla şansızlık ve kadersizlik simgesi olarak bilinirmiş. Ancak Hint kültüründe Eski Yunan'ın tam tersine şans getirdiğine ve kötülüklerden koruduğuna inanılmış. Fesleğenin tarih boyunca bilinen bir başka etkisi de cinsel gücü artırıcı bir özelliği olmasıdır.

Ihlamur: Zeus ve Hermes ile ilgili pek çok efsanede geçer.

Isırgan: Bu bitki Romalı askerlerin sert soğuklarda savaşırken en önemli koruyucusuydu. Vücuduna ısırgan süren Roma askerleri böylece soğuk hava koşullarından daha az etkilenmeyi başarmış.

Kekik: Yunan mitolojisinde kekiğin Troya savaşının başlamasına neden olan Troya'lı Helen'in gözyaşlarının düştüğü yerden doğduğu anlatılır. Kekik Eski Yunan'da asaletin ve cesaretin bitkisi olarak bilinmektedir. Savaşa giden yiğitlere kekik kokan armağanlar vermek bu inanıştan doğmuştur. Ayrıca zenginlerin kapısının önünde kekik tütsülenmesi de güç ve asaletin ispatı içindir. Romalı askerlerin cesaret kazanmak için kekikli banyo yaptıkları da bilinmektedir.

Kenevir: Çin ve İran'da eski zamanlardan beri yetiştirilen bir bitki olan kenevirin tohumundan elde edilen bir hapın ömrü uzattığına ve insanın zihinde yarattığı hoşlukla beraber kişiye kehanet yeteneği verdiğine inanılırdı.

Safran: Hititlerde safrana A-Zupiru derlerdi ve ondan ilaç olarak faydalanırlardı. Yunan, Roma ve Osmanlı dönemlerinde safran ticareti önem taşımaktaydı. Strabon Geographica'sında, Roma döneminde en iyi safranın cehennem mağarası yakınında yani bugünkü Silifke'de yetiştiğini yazmıştır. Bugün Güneydoğu Anadolu'da Mardin yakınlarında bulunan Deyr-ül Zeferan adındaki Süryani manastırı ismini safran bitkisinden almıştır. Deyr manastır, zeferan ise safran demektir.

TIBBİ AROMATİK BİTKİLER ÜRETİMİ

Tıbbi Aromatik Bitkilerin Sınıflandırma

Tıbbi aromatik bitkilerin üretimine geçmeden önce, tıbbi aromatik bitkilerin birçok sınıflandırma şeklinin olduğunu ancak bunlardan en çok kullanılan sınıflandırmanın ise aşağıdaki gibi olduğunu söylemek gerekir.

• Kimyasal Sınıflandırma

Bitkilerin bünyesinde bulunan etkili maddelerin yapılarına göre olan sınıflandırma şeklidir. Daha çok farmakognozide kullanılır.

1. Uçucu Yağ Bitkileri; Anason, Maydonoz, Nane
2. Acı Madde İçerenler; Vermut, Gentiyan
3. Glikozit İçeren Bitkiler; Digitalis, Adasoğanı
4. Saponin İçeren Bitkiler; Çöven, Saponaria, Hedera Helix
5. Alkaloid İçeren Bitkiler; Datura, Atropa, Haşhaş, Nicotiana
6. Flavonoid İçeren Bitkiler; Silybum, Verbascum
7. Tanen İçeren Bitkiler; Hammelis, Quercus

• Tüketim ve Kullanımlarına Göre Sınıflandırma

1. Meşrubat, Bitki Çayları ve Uyarıcı Bitkiler; Çay, Kahve, Tütün
2. Baharat Bitkileri; Karabiber, Hardal, Kekik
3. İlaç Bitkileri; Digitalis, Atropa
4. Parfüm Bitkileri; Lavanta, Gül
5. Zamk ve Müsilaj Bitkileri; Akasya, Astragalus, Plantago
6. Reçine Bitkileri; Sığla Ağacı, Ferula
7. Tanen Bitkileri; Sumak, Meşe
8. Boya Bitkileri; Kök Boya, Bixa, Alkana Tinctorium
9. İnsektisit Bitkileri; Phyretrum, Anabasis, Neem Ağacı
10. Mum Bitkileri; Jojoba, Myrica

Sekonder Metabolitler

Bitkiler büyümeleri ve gelişmeleri sırasında işlevleri olmayan çok sayıda ve çeşitli organik bileşikler üretirler. Bu maddeler sekonder metabolitler, ikincil ürünler veya doğal ürünler olarak adlandırılırlar.

Bitkilerde meydana gelen fotosentez, solunum, çözünmüş madde aktarımı, taşınım, protein sentezi, sindirim, karbonhidrat, protein ve lipidlerin oluşumunda sekonder metabolitlerin genellikle doğrudan rollerinin olmadığı görülür. Sekonder metabolitler bitkiler aleminde sınırlı, bazı bitkilerde dağılım gösterir.

Bu özellikleri ile primer metabolitlerden (amino asitler, şekerler, vb.) ayrılırlar. Primer metabolitler tüm bitkilerde bulunurken sekonder metabolitler bazı bitkilerde bulunur.

Sekonder Metabolitler Üç Ana Gruba Ayrılır

A- Terpenler	B- Fenolik Bileşikler	C- Azotlu Bileşikler
1-Uçucu Yağlar	1-Fenilpropanoitler	1-Alkaloitler
2- Kardenolitler - Glikozitler	2-Kumarinler	
3-Saponinler	3-Benzoik Asit Türevleri	
4-Steroidler	4-Lignin	
4-Reçineler	5-Antosiyanlar	
5-Kauçuk	6-Flavanoitler	
6- Gibberilinler	7-Tanenler	

Bazı bitkisel drogların Latince isimleri.

Droglar	Türkçe İsimleri
Cortex Rhamni franguale	Barut ağacı kabuğu
Flos Tiliae	İhlamur çiçeği
Folium Lauri	Defne yaprağı
F.Salviae	Adacayı yaprağı
F.Rhus coriariae	Sumak yaprağı
Fructus Anisi	Anason meyvesi
F.Capsici	Kırmızı biber
F.Cumini	Kimyon
F.Mahalep	Mahlep
F.Rhamni petiolari	Cehri
F.Vaccini (artosthapyli)	Ayi uzumu meyvesi
Herba Origani	Mercankosk
Gemmae	Kebere
Capparidis	
Oleum Rosae	Gül yağı
Radix Cichoru intybi	Yabancı hindiba koku
R.Liquiritae	Meyan koku
R.Rusci aculeati	Sicandiken koku
R.Saponariae alba	Cöven koku
Semen Colchici	Aci badem otu
S.Papaveris	Hashas tohumu
S.Sinapis	Hardal tohumu
Styrax Liquidus	Sigala yağı
Succus Liquiritae	Meyan bali
Gummi	Kitre zamki
Tragacanthae Tubera Salep	Salep yumrusu
Vatonea	Palamut kadehi

DÜNYA

Dünyadaki tüm bitkilerin 320 bin adet olduğu düşünülmektedir. Bunlardan 270 bininin bilindiği belirtilmektedir. Bunlardan da 70 bininden yararlanıldığı, yaklaşık 3 binin besin kaynağı, 25 bin kadarının tedavi amaçlı kullanıldığı, 5 bininin endüstriyel amaçlar için kullanıldığı, 15 bin kadarının da süs bitkisi olduğu uzmanlar tarafından söylenmektedir.

Dünya ticaretinde en çok konu olan tıbbi aromatik bitkiler; **kahve, susam, sarımsak, kırmızı biber, yenibahar, karabiber, yeşil çay, hardal tohumu, haşhaş tohumu, zencefil, salep ve kimyon** dur.

Yeryüzünde bu bitkilerin dağılışı eşit değildir. Tropik bölgeler tür çeşitliliği bakımından en zengin yerler olarak gösterilmektedir. Kutuplara doğru tür sayısı azalmaktadır. Tür bakımından en zengin yerler Güney Amerika'nın Kuzey kesimleri ile Endonezya takımadalarıdır.

Dünya ticaret hacmi ve değeri konusunda en sağlıklı ve güvenilir veriler [Cenevre'de ki Uluslararası Ticaret Merkezi \(UN Comtrade\)](#) bilgi bankasından elde edilebilmektedir.

Dünyada tıbbi ve aromatik bitki dış alımı yapan ülkeler içerisinde olan ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Hollanda, Çin, Hindistan gibi ülkeler aynı zamanda bir çok bitkinin de dış satımını yapan ülkeler arasındadır.

Dünyada popüler kullanılan tıbbi bitki sayısı 4-6 bin, ticareti yapılan tür sayısının 3 bin civarında olduğu belirtilmektedir.

Ülkelere Göre Dünyada Kullanılan Tıbbi Bitki Sayısı (Adet)	
Ülkeler	Tıbbi Bitki Sayısı
Çin	4.941
Hindistan	3.000
ABD	2.564
Vietnam	1.800
Tayland	1.800
Pakistan	1.500
Malezya	1.200
Kore	1.000
Nepal	900
Fransa	900
Flipinler	850
Bulgaristan	750
Sri Lanka	550
Ürdün	363
Macaristan	270
Toplam	22.388
Diğer	49.612
Dünya	72.000

Kaynak: Schippman ve ark. 2006

BAZI TIBBİ AROMATİK BİTKİLERDE DÜNYA ÜRETİM SİLİMASI (2013)									
ÜRÜN	ÜRETİM (1.000 ton)	1. ÜLKE		2. ÜLKE		3. ÜLKE		TÜRKİYE	
		ADI	%	ADI	%	ADI	%		%
Sarımsak	24.255	Çin	79%	Hindistan	5%	G. Kore	1%	17.sıra	0,4%
Kuru Biber	3.459	Hindistan	39%	Çin	8%	Peru	4%	27.sıra	0,4%
Karbuğay	2.348	Rusya	35%	Çin	31%	Ukrayna	7%		
Baharatlar, diğer	2.157	Hindistan	69%	Bengaldeş	7%	Türkiye	6%		
Zencefil	2.140	Hindistan	31%	Çin	19%	Nepal	10%		
Anason, rezene, kişniş	941	Hindistan	58%	Meksika	6%	Suriye	5%	12.sıra	1%
Karabiber	473	Vietnam	34%	Endonezya	18%	Hindistan	11%		
Tarçın	200	Endonezya	44%	Çin	34%	Vietnam	11%		
Karanfil	137	Endonezya	71%	Madakaskar	16%	Tanzanya	4%		
Şerbetçiotu	110	ABD	25%	Almanya	25%	Etiyopya	19%	8. sıra	1%
Vanilya	8	Endonezya	38%	Madakaskar	37%	Meksika	5%		
Toplam	36.228								

FAO

TÜRKİYE

Türkiye bitki zengini bir ülkedir. Çeşitli kaynaklarda yurt içinde aktarlarda 200 civarında doğal bitki türü satıldığı belirtilmektedir.

Türkiye’de ticari amaçla doğadan toplanarak iç ve dış piyasada satılan bitki türlerinin sayısı uzmanlar tarafından 347 adet olarak belirtilmektedir. Bunların içinde endemik olanlarının sayısı 35 olduğu doğadan toplanıp yurt dışına satılan doğal bitki türü sayısının ise 100 kadar olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte ülkemizdeki türlerin en az 1.000 kadarından çeşitli şekillerde yararlanıldığı ve 400 kadarının da ticaretinin yapıldığı tahmin edilmektedir.

Türkiye 2014 itibariyle baharatta 30 milyon dolarlık ithalat, 150 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmesine rağmen, zengin potansiyelimize göre bu rakamlar olması gereken potansiyelin çok altında bir durumdadır.

Ülkemizin tıbbi aromatik bitki ihracatında yer tutan önemli bitkilerin üretim alanları ve üretim miktarları aşağıdaki gibidir;

Türkiye Tıbbi Aromatik Bitkiler Üretim Alan ve Miktarı (Kasım 2016)														
Yıllar	Kırmızı Biber		Anason		Kimyon		Kekik		Çörekotu		Rezene		Süpürge Otu	
	Alan (Dekar)	Üretim (TON)	Alan (Dekar)	Üretim (TON)	Alan (Dekar)	Üretim (TON)	Alan (Dekar)	Üretim (TON)	Alan (Dekar)	Üretim (TON)	Alan (Dekar)	Üretim (TON)	Alan (Dekar)	Üretim (TON)
2010	104.049	196.900	119.177	9.472	190.110	14.533	84.957	12.329	-	-	-	-	-	-
2011	91.557	186.272	186.450	13.992	171.242	12.587	85.351	11.190	-	-	-	-	-	-
2012	112.677	162.125	211.542	14.879	200.117	13.193	77.707	10.953	-	-	-	-	-	-
2013	112.736	165.527	194.430	11.023	226.294	13.900	94.283	11.598	2.299	161	15.775	1.862	19.059	2.798
2014	108.508	198.636	152.431	10.046	247.045	17.050	89.137	13.658	3.261	352	13.848	1.994	15.221	2.124
2015	112.887	186.291	140.506	9.309	224.421	15.570	92.959	11.752	1.717	140	15.848	2.289	14.600	2.010

Kaynak : TÜİK

Sarı Kantaron

Parfümeri, eczacılık vb. alanlarda kullanılan bitkilerin üretim alanları ve miktarları ise

**Parfümeri, Eczacılık vb. Alanlarda Kullanılan Bitkilerin
Üretim Alanı ve Miktarı
(Kasım2016)**

Yıllar	Haşhaş (Kapsül) Poppy		Şerbetçi Otu Hop		Oğulotu (melissa) Melissa	
	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)
2010	518.970	33.555	3.550	1.842	-	-
2011	549.110	40.979	3.570	1.759	-	-
2012	135.106	3.497	3.442	1.752	450	238
2013	322.773	19.244	3.544	1.852	505	238
2014	266.212	16.223	3.530	1.832	505	238
2015	615.919	30.730	3.500	1.869	512	242

Yıllar	Isırganotu Nettle		Ada Çayı Salvia		Gül (yağlık) Rose		Lavanta Lavander	
	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)
2010	-	-	-	-	-	-	-	-
2011	-	-	-	-	-	-	-	-
2012	3	0	54	7	30.832	10.225	509	123
2013	3	0	30	4	28.012	10.769	709	105
2014	3	0	130	19	28.359	10.831	2.189	297
2015	0	0	536	80	28.243	9.483	3.218	400

Kaynak : Tüik

Tıbbi Aromatik Bitkiler hem doğadan toplanmakta hem de kültür bitkisi olarak yetiştirilmektedir.

Tıbbi aromatik bitkiler Dünyada olduğu gibi ülkemizde de ya doğadan toplanmakta ya da kültürü yapılmaktadır. Yeryüzünde yararlanılan 70 bin bitki türünün sadece % 10 nunun kültürü yapıldığı, Avrupa'da yayılış gösteren 1200 civarındaki bitki türünün % 90'ının doğadan toplandığı, Çin'de de geleneksel Çin tıbbında kullanılan bitkilerin büyük çoğunluğu doğadan toplandığı bilinmektedir.

Ülkemizde ise tıbbi aromatik bitkilerin %75'i orman alanlarından ve doğal yetiştirme alanlarından toplanmaktadır. Kültüre alınan çeşitleri sınırlı sayıda ve sınırlı alandır.

Doğadan Toplanan Tıbbi Aromatik Bitkilerin Bazıları;

- Defne, Mahlep, İhlamur Çiçeği, Adaçayı, Biberiye, Meyan Kökü Ardiç ve bir miktar Kekik

Kültürü Yapılan Tıbbi Aromatik Bitkilerin Bazıları;

- Kimyon, Anason, Kekik, Çemen, Rezene, Nane, Şerbetçi Otu, Kişniş. bir miktar Adaçayı

Doğadan toplama tıbbi aromatik bitkiler için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Günümüzde IUCN (Uluslar arası dünya doğa koruma birliği) verilerine göre dünyada 15.000 tıbbi bitkinin türünün nesli farklı derecelerde tehlike altındadır. Doğal kaynakların aşırı, kontrolsüz ve erken toplanması sonucu olarak bazı tıbbi bitkilerin popülasyonları devam ettiremeyecek durumdadır.

Yoğun talep yüzünden Dünyada; Adonis vernalis, Ginko Biloba, Panax Ginseng, Harpagophytum Procumbens gibi bitkilerin nesilleri tehlike altındadır.

Ülkemizde de yumruları salep olarak kullanılan Orchidaceae familyasına dahil orkide türleri ile Gypsophila Arrostii, Gentiana Lutea gibi türler aşırı toplanması sonucu tehlike altındadır.

Özellikle Orchidaceae (Salep) familyasına dahil bazı salep türlerinin yumru ve droglarının da ihracatı yasaklanmıştır. Yasaklamalar her yıl toplanan “Doğal Çiçek soğanları Komisyonu” tarafından belirlenir.

Ayrıca ormanlık arazide kendiliğinden yetişen yabani orkide yumrularının toplanması ve satılması ekolojik denge nedeniyle yasaktır.

Doğadan Bitki Toplamada Zararı Arttıran Etmenler

1. Aşırı Toplama,
2. Erken Toplama,
3. Kontrolsüz Toplama,
4. Bitkinin Toplanan Kısmı,
5. Diğer Bitkilerin Toplanan Bitkilerin Yerini Alması.

Ülkemizde kültüre alınanlar;

- Haşhaş, kimyon, safran çok eskiden beri kültürü yapılan bitkilerdir.
- Anason, rezene, kişniş, nane, fesleğen, çörekotu, çemen, kırmızı biber, yağ gülü, çay, kudret narı ve şerbetçi otu,
- Biberiye, ekinezya, kebere, kekik, lavanta, papatya,
- Çöven, sarı kantaron, kardelen, salep, göl soğanı, yılanıyastığı, yılan bıçağı, zambak, ters lale ve lale gibi soğanlı bitkiler de yeni kültür bitkileri arasındadır.

Maalesef binlerce yıldır ektiğimiz birçok bitkide tescilli bir çeşidimiz çok az veya yoktur. Ketan, haşhaş, anason, kişniş, çemen, kekik, adaçayı, fesleğen, tere, roka gibi bitkilerde son yıllarda bazı çeşitler tescil edilmiş veya çalışmaları başlatılmıştır.

Tıbbi aromatik bitkileri kültüre almada ve Pazar çalışmalarında; Tıbbi aromatik bitkilerin ıslahında drog verimi yanında etkili madde verimi de son derece önemlidir.

Örneğin (çeşitli kaynaklardan derlenerek)

- **Haşhaş (Papever somniferum L.)** ıslahında kapsül verimini artırma yanında morfin, kodein, tebain, naskopin ve papaverin gibi alkaloidlerin oranını artırmak için ıslah programlarının hazırlandığı,
- **Tıbbi Adaçayı'nda (Salvia officinalis L.)** toksik etkisi nedeniyle kafur içermeyen veya kafur oranı % 0,5'in altında olan çeşitlerin geliştirilmesinin önemli ıslah amacı olduğu,
- **Nane, oğulotu, sarı kantaron** da olduğu gibi bir çok tıbbi aromatik bitkide hastalık etmenlerine karşı dayanıklı çeşit çalışmalarının yapıldığı,

- **Biberiyede** olduğu gibi soğuğa veya biyotik ve abiyotik faktörlere dayanıklı çeşit elde etmek için çalışmaların yapıldığı,
- **Antimikrobia ve antioksidan etkisi daha güçlü** tıbbi aromatik bitkilerin tespit edilmesi çalışmalarının devam ettiği,
- **Lavandin** (Lavandula x intermedia) Lavandula latifolia x Lavandula angustifolia subs. Pyrenaica melezi olduğu,
- **Melez Lavantanın** hem çiçek verimi hem de uçucu yağ verimi diğer iki türe göre daha yüksek olduğu.

Türkiye’de bu tip çalışmalar olmasına rağmen bunlar henüz araştırma kuruluşları bünyesinde kalmaktadır.

Hasat sonrası işlemler tıbbi aromatik bitkilerde kaliteyi belirleyen en önemli unsurlardandır.

Hasat sonrası işlemlerdeki hatalar veya yanlış uygulamalar tıbbi aromatik bitkilerde önemli etkiye sahiptir. Bunları, yıkama, kurutma (hasat sonrasında kaliteyi etkileyen en önemli unsurların başındadır), ayırma-kıyma-doğrama, depolama ve paketleme olarak sıralayabiliriz.

Tıbbi aromatik bitkilerde “Ekstrasyon” işlemleri de önemli uygulamalardandır.

Sabit Uçucu Yağ Ekstraksiyonu: Uçucu yağlar, sabit yağlar, alkaloidler, fenolik ve boyar maddeler gibi endüstriyel değeri çok yüksek olan pahada ağır ürünler ekstraksiyon veya ileri metotlarla elde edilmektedir. **Gül yağı** su distilasyonu, **kekik, adaçayı ve defne yağları** ise buhar distilasyonu ile elde edilmektedir. Distilasyon işlemi sonucunda ticari değere sahip iki farklı ürün saf uçucu yağ ve distilasyon suyu ortaya çıkmaktadır.

Mekanik olarak soğuk sıkma yöntemi ile **limon, portakal, bergamut, greylort ve misket limonu** gibi turunçgillerin meyve kabuklarından uçucu yağ çıkartılmaktadır.

Defne meyvesi yağı üretiminde sıcak su ve heksan ayrıştırıcı olarak kullanılır.

Keten tohumu, badem yağı, kabak çekirdeği ve çörek otu yağında soğuk pres yöntemi tercih edilir.

Kuru Ekstre: Gıda takviyesi, kapsül veya tablet formundaki bitkisel ilaçlarda.

Sıvı Ekstre: Keçiboynuzu ve andız pekmezi en çok kullanılan sıvı ekstratlardandır. **Stevia ekstresi** ve **meyan balı** da değerlendirilmektedir.

TIBBİ AROMATİK BİTKİLER TİCARETİ

DÜNYA

TIBBİ AROMATİK BİTKİLER DÜNYA İTHALAT - İHRACAT VERİLERİ					
İTHALATÇI ÜLKE	İTHALAT		İHRACATÇI ÜLKE	İHRACAT	
	MİKTAR (Ton)	DEĞER (1.000 \$)		MİKTAR (Ton)	DEĞER (1.000 \$)
ABD	374.343	1.472.995	ÇİN	1.910.282	3.242.388
ENDONEZYA	507.585	726.987	HİNDİSTAN	624.954	1.663.940
ALMANYA	119.055	661.797	ABD	98.039	655.322
JAPONYA	186.137	624.734	İSPANYA	119.644	515.587
FRANSA	64.074	567.480	ALMANYA	50.880	507.235
İNGİLTERE	110.090	530.787	FRANSA	32.819	447.636
HOLLANDA	137.569	419.520	HOLLANDA	103.762	397.132
SİNGAPUR	64.708	405.182	ARJANTİN	103.166	390.488
BREZİLYA	181.279	366.079	İRAN	28.796	339.040
MALEZYA	219.165	337.795	BREZİLYA	71.696	295.080
TÜRKİYE (39. SIRA)	13.106	43.341	TÜRKİYE (18. SIRA)	59.978	177.888
TOPLAM	1.977.111	6.156.697	TOPLAM	3.204.016	8.631.736
Diğer	2.349.431	5.610.443	Diğer	825.727	3.304.916
DÜNYA TOPLAM	4.326.542	11.767.140	DÜNYA TOPLAM	4.029.743	11.936.652

FAO 2011

BAZI TIBBİ AROMATİK BİTKİLERDEKİ DÜNYA TİCARET VERİLERİ				
ÜRÜN	MİKTAR		TUTAR	
	İTHALAT (Ton)	İHRACAT (Ton)	İTHALAT (1.000\$)	İHRACAT (1.000\$)
Uçucu Yağ	205.186	225.576	3.678.184	3.637.140
Baharatlar	363.379	417.297	1.350.913	1.463.937
Sarımsak	1.850.917	1.975.108	2.355.292	2.834.780
Kuru Biber	546.853	536.163	1.308.303	1.317.222
Zencefil	537.350	137.384	672.431	643.373
Anason, rezene, kişniş	305.412	295.018	601.348	598.749
Karanfil	66.121	55.268	712.425	388.062
Şerbetçiotu	48.631	36.799	340.420	333.935
Tarçın	141.583	133.350	317.784	322.690
Haşhaş	84.112	87.657	153.676	173.960
Karabuğday	170.704	124.710	152.955	110.191
Vanilya	6.294	5.413	123.409	112.619

FAO 2011

Dünyada bitkisel ürünler için başlıca ticaret merkezleri dendiğinde; Çin, Almanya, ABD, Fransa, İtalya, Japonya, İspanya, İngiltere, Hindistan ve Hong Konk.

Bitkisel ilaçların kişi başına en yüksek tüketiminin olduğu ülke dendiğinde ise **JAPONYA** karşımıza çıkmaktadır.

TÜRKİYE

Türkiye İhracatı Verileri.

Tıbbi aromatik bitkilerin ihracatından yıllık 140 milyon dolar gibi bir gelir sağlanmaktadır.

Türkiye dünya genelinde yaklaşık 100 ülkeye tıbbi aromatik bitki ihracatı yapmaktadır.

Türkiye; dış satımın önemli bir kısmını Kuzey Amerika, Avrupa Birliği, Latin Amerika, Uzak Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine yapmaktadır. Bu ülkelerden ABD, Almanya, Vietnam, Hollanda, Polonya, Brezilya, Kanada, İtalya, Belçika, Yunanistan, Fransa ve Japonya listenin başında yer almaktadır.

Kekik, defne, kimyon, kebere, çay ve haşhaş tohumu ve alkaloidlerin de önemli tedarikçi ülke durumundadır.

Ayrıca; morfin, gül yağı, kekik yağı, defne yağı, adaçayı yağı, ıtır çiçeği yağı, sığla yağı, kimyon yağı, reçine, terebentin, oleoresin, sığla, kitre, sakız, zambak olarak ekstre ve ekstraktlarını da ihraç etmektedir.

Son dönemlerdeki ihracat verilerine bakıldığında yıllar içerisinde dünya ihracat değerlerinde artış yaşanmasına rağmen ülkemiz ihracat değerleri yatay bir seyir izlemektedir.

**TIBBİ AROMATİK BİTKİLER TÜRKİYE İHRACAT MİKTAR BEDELLERİ
(2016)**

TAB	2012		2013		2014		2015		2016 *	
	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)
Zencefil	6.408	39.039	11.598	77.293	8.164	63.570	13.830	99.749	8.779	59.702
Safran	2.104	25.860	3.879	41.557	3.105	5.823	3.369	65.814	1.659	21.068
Zerdeçal	8.864	56.942	21.324	123.013	13.330	94.990	14.198	66.079	18.881	86.310
Köri	10.203	58.096	11.772	50.556	16.469	63.426	18.609	59.625	12.970	44.062
Çemen	87.485	176.739	86.242	163.447	138.173	286.615	265.768	399.980	102.460	221.753
Kekik	13.900.361	39.718.997	14.718.245	55.976.428	15.490.927	59.699.747	15.153.249	55.703.347	12.188.613	44.237.582
Defne	10.482.554	29.951.348	10.676.875	32.231.082	12.255.915	35.762.159	12.723.657	35.831.347	10.033.823	28.982.316
Mahlep	144.240	1.745.584	101.711	1.716.151	71.165	1.457.354	213.952	4.673.812	100.484	1.830.783
Sumak	1.205.632	2.613.616	1.292.100	3.012.971	1.538.564	3.570.603	1.743.159	4.199.172	1.276.897	3.210.225
Çörek Otu	44.676	170.109	65.131	219.136	57.400	224.544	52.445	244.489	56.952	265.428
Biberiye									457.524	1.409.102
Vermut Otu	100	3.527			21.560	38.269	80	381	90	514
Kına	24.453	1.936.776	39.653	144.573	105.700	235.155	110.144	402.935	66.968	259.547
Güvey Otu	22	926	87	1.692	40.084	9.823	57.524	15.036	6.720	3.950
Meyan Kökü	433.781	810.749	621.113	1.259.866	1.329.258	2.321.804	919.531	1.522.501	225.503	573.603
Ihlamur	61.172	888.230	67.861	974.451	77.441	861.797	61.594	666.299	26.519	331.497
Adaçayı	1.489.820	5.850.911	1.345.911	5.891.903	1.644.249	6.341.455	2.029.563	7.633.673	1.422.095	5.147.802
Nane	166.393	805.545	189.560	1.010.017	205.356	1.045.155	360.585	1.314.201	277.579	1.030.523
Keçiboynuzu	875.873	661.805	1.416.006	1.085.242	948.047	847.173	542.793	600.412	1.026.376	747.680
Rezene + Anason +Kimyon + Ardeş	1.837.814	6.322.749	1.944.227	7.902.851	3.808.886	14.186.420	3.250.740	11.589.069	2.462.150	8.749.434
Kimyon	3.731.985	10.167.323	7.941.931	20.574.688	6.011.182	15.398.651	3.764.989	11.134.100	6.511.754	17.975.521
Kışniş	76.170	192.797	228.596	566.088	71.394	144.727	166.743	307.265	134.046	221.269
Sarımsak (taze+kuru)	331.440	381.386	60.887	171.186	69.676	189.057	56.322	181.035	43.146	434.884
Kırmızı Biber	617.511	2.538.805	855.796	3.520.518	1.223.142	4.457.867	1.272.161	4.018.914	1.132.789	3.502.190
Karanfil (kuru)	3.011	83.946	3.748	106.316	3.476	110.899	3.804	109.795	6.342	100.960
Tarçın	1.990	12.687	5.070	32.468	4.709	37.675	6.407	49.120	6.047	45.149
Şerbetçi Otu	0	0	576	1.001	0	0	0	0	800	2.000
Haşhaş	16.200.625	49.330.928	20.721.449	84.802.178	16.597.999	59.472.266	12.125.046	37.688.041	19.191.327	53.067.654
Karabuğday	0	0	2.680	3.813	5.040	9.775	4.920	9.766	2.666	5.423
Vanilya	223.454	799.214	276.436	1.042.868	217.293	778.768	99.515	257.000	90.564	255.536
Karabiber	90.189	954.176	124.626	1.407.679	150.099	1.679.071	177.590	1.871.019	107.244	1.160.262
Baharat Karışık	257.139	1.477.983	326.116	2.100.551	396.171	2.454.205	697.319	3.423.573	894.593	3.280.641

KAYNAK: TÜİK

*: Ocak-Ekim 2016

Türkiye İthalatı Verileri.

Ülkemiz bir kısım tıbbi aromatik bitkiyi de ithal etmektedir. Ülkemiz ithalat değeri az da olsa yükseliş trendindedir.

Tarçın, Karabiber, karanfil, zencefil gibi ülkemizde yetişmeyen tıbbi aromatik bitkiler özellikle uzak doğudan ithal edilmektedir. Bir de maliyetleri düşük olduğu için ürettiğimiz bazı tıbbi aromatik bitkileri de ithal ettiğimizi görmekteyiz. Bu ürünlerin bir çoğu yurt içinde işlenerek tekrar ihraç edilmektedir.

Örneğin;

- İthalat tablosunda yer alan ve önemli bir değere sahip olan kekiğin bizde yetişmeyen farklı tür ve çeşitleri, hem yeniden ihraç yapmak ve dünya kekik piyasasında etkin olmak için ithal edilmektedir.
- Ülkemiz doğal florasında bulunmayan ve kültürü yapılmayan tıbbi adaçayının (Salvia officinalis) İhraç edilmek üzere ithal edilmesi zorunludur.
- Keçiboynuzu ve Ihlamur da dış piyasadaki talepler doğrultusunda ithal edilerek tekrar ihracata sunulmaktadır.

**TIBBİ AROMATİK BİTKİLER TÜRKİYE İTHALAT MİKTAR BEDELLERİ
(2016)**

TAB	2012		2013		2014		2015		2016*	
	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)	MİKTAR (KG)	BEDEL (\$)
Zencefil	1.151.310	950.650	1.162.047	1.017.816	1.743.748	1.765.524	1.950.618	1.801.487	1.399.807	1.283.241
Safran	80	51.678	64	13.184	124	35.677	49	26.996	61	29.198
Zerdeçal	378.702	479.934	389.579	666.670	498.616	422.503	506.542	607.976	445.620	486.229
Köri	184.152	138.619	211.074	167.477	299.552	246.099	227.588	193.093	313.145	279.145
Çemen	915.759	571.222	315.575	172.668	97.856	54.609	21.100	37.135	37.133	41.131
Kekik	1.687.976	3.341.972	1.695.371	4.303.706	1.360.191	3.654.247	1.348.315	3.875.277	1.368.087	4.006.214
Defne	716.060	1.274.010	882.412	1.537.690	1.140.492	1.769.828	2.302.200	3.455.169	1.379.956	1.720.954
Mahlep	0	0	0	0	13.000	56.130	0	0	6.400	20.115
Sumak	123.500	13.680	217.923	21.792	451.176	93.338	131.900	60.740	315.822	153.425
Çörek Otu	2.218.248	1.731.436	2.287.785	1.909.520	2.932.987	2.766.173	2.898.392	3.017.157	2.498.934	2.645.365
Biberiye									95.002	146.333
Vermut Otu	0	0			0	0	0	0	0	0
Kına	130.845	2.049.250	1.910.348	1.728.259	1.350.177	1.426.631	1.654.920	1.678.512	990.864	1.180.686
Güvey Otu	180	1066	510	4.027	120	1.188	420	4.365	607	6.232
Meyan Kökü	197	1.695	57.148	80.364	267.110	198.087	36.483	46.842	280.940	311.987
Ihlamur	88.400	369.371	110.165	605.947	83.706	413.841	105.013	398.212	26.290	78.019
Adaçayı	843.924	2.337.254	489.377	1.431.003	993.219	2.865.054	838.294	1.927.055	950.478	2.010.636
Nane	150.417	217.324	168.095	224.534	7.870	30.208	8.865	21.560	27.331	53.829
Keçiboynuzu	349.520	151.683	114.510	49.630	1.802.402	913.562	2.865.211	917.875	619.105	254.643
Rezene + Anason +Kimyon + Ardeş	1.749.813	3.562.422	774.690	1.965.624	1.344.901	3.971.533	1.040.566	2.594.201	1.131.249	2.622.631
Kimyon	307.870	859.283	601.541	1.661.714	736.443	2.031.505	1.791.364	4.438.898	1.233.193	3.229.116
Kışniş	44.080	27.727	93.880	65.409	493.888	388.296	510.791	396.647	965.889	609.842
Sarımsak (taze+kuru)	3.073.304	7.765.493	4.088.727	9.803.669	3.895.585	10.940.432	3.537.361	12.289.066	3.192.634	11.164.425
Kırmızı Biber	536.315	1.084.220	1.114.162	2.284.553	282.028	738.612	165.400	474.660	205.995	591.740
Karanfil (kuru)	173.709	381.639	116.858	172.689	371.783	571.265	305.519	593.680	76.860	121.595
Tarçın	1.035.885	864.391	1.232.895	1.007.308	1.668.793	1.381.219	999.006	991.830	863.633	903.133
Şerbetçi Otu	11812	181408	0	0	295	5193	1517	28747	10659	149.197
Haşhaş	0	0	0	0	0	0	600	2.540	0	0
Karabuğday	237700	202930	235.500	203.681	198.500	182.265	417.094	410.921	281.088	275.639
Vanilya	3.595	164.979	3.290	140.928	3.551	243.141	3.853	318.357	2.144	175.921
Karabiber	3.407.484	5.877.398	4.086.219	6.484.125	3.286.566	5.220.014	3.127.215	5.657.906	3.448.508	6.139.000
Baharat Karışık	53.249	177.589	45.501	156.808	45.825	89.840	90.408	176.854	205.718	170.882

KAYNAK: TÜİK

*: Ocak-Ekim 2016

TAMAMLAYICI TIP

Dünyada geleneksel ve tamamlayıcı tıp kullanım yüzdesine bakıldığında; Çin'de % 70, Kanada'da % 70, Fransa'da % 49, Avustralya'da % 46, Amerika'da % 42, Belçika'da % 31 oranında olduğu görülmektedir.

TAMAMLAYICI SAĞLIK YAKLAŞIMLARI SINIFLANDIRMASI		
DOĞAL ÜRÜNLER	ZİHİN-BEDEN TIBBI	DİĞER TAMAMLAYICI YAKLAŞIMLAR
Bitkisel İlaçlar	Meditasyon	Ayurveda Tıbbı
Vitaminler	Akupunktur	Geleneksel Çin Tıbbı (TCM)
Mineraller	Yoga	Homeopati
Probiyotikler	Tai-Chi	Naturopati
	Hipnoterapi	Tibet Tıbbı
	Qi-gong	Unani Tıp
	Kayropratik ve Osteopatik Manipülasyon	Şaman Tıbbı
	Masaj Terapisi	Kaplıca
	Hareket Terapisi	

2012 Yılında yetişkinler tarafından kullanılan dünyadaki en yaygın 10 tamamlayıcı sağlık yaklaşımı

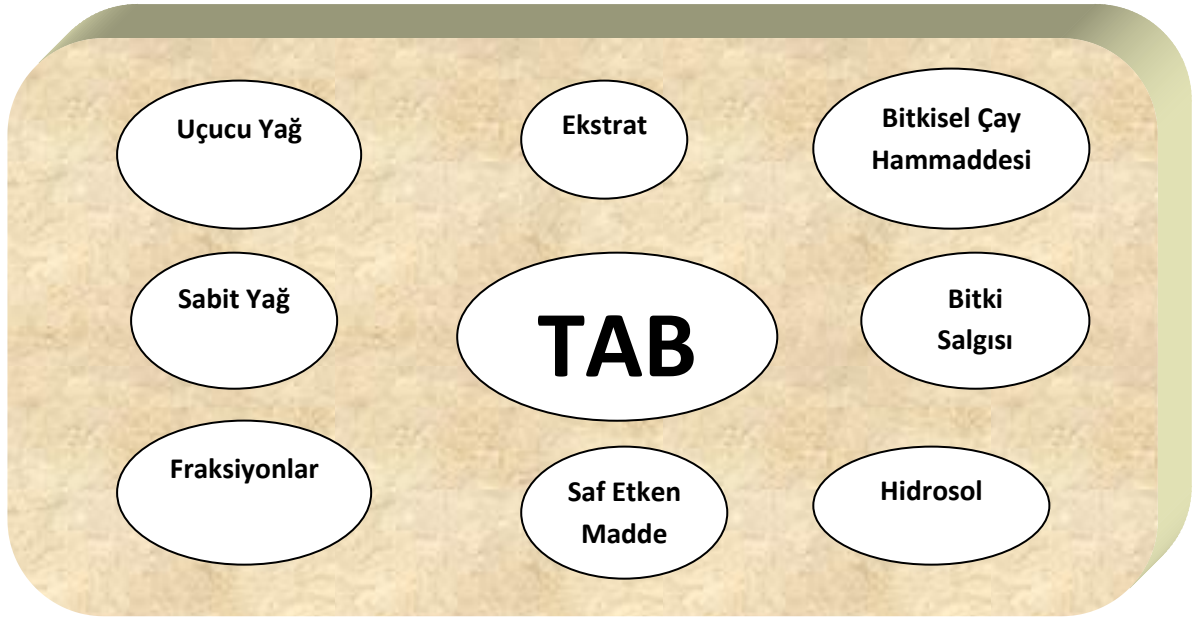
- Katatimi % 1,70
- Progresif Gevşeme % 2,10
- Homeopati % 2,20
- Özel Diyet % 3,00
- Masaj % 6,90
- Meditasyon % 8,00
- Kayropratik veya Osteopatik % 8,40
- Yoga, Tai-Chi veya Qi-qong % 10,10
- Derin Nefes % 10,90
- Doğal Ürünler % 17,70

Yukarıdaki verilerden de görüleceği gibi Tıbbi Aromatik Bitkiler günümüzde en çok kullanılan tamamlayıcı sağlık ürünleri durumunda. Bu durum üretimi, sanayisine ve ticaretini çok önemli bir hale getirmektedir.

Tıbbi Aromatik Bitkilerin Kullanım Alanları

Bitkisel Kökenli Hammaddeler

Uzmanlar tarafından dünya nüfusunun yaklaşık % 80'inin sağlığına kavuşmak için geleneksel tıbbi ve tıbbi aromatik bitkileri kullandığı ifade edilmektedir.

Dünyamızın son zamanlarda içinde bulunduğu ekonomik belirsizlik ve sıkıntılar nedeni ile, Tıbbi Aromatik Bitkiler sektörü dünya çapında yaygın kullanımı ile ticaretle çok önem arz etmektedir.

Tıbbi aromatik bitkiler pazarı; 2000 yılında ~ 60 Milyar USD olduğu
2015 yılında ~ 95 Milyar USD olduğu
2017 yılında ~ 110 Milyar USD olması beklenmektedir.
Tıbbi Aromatik Bitkiler Türkiye pazarı; ~2,5 Milyar TL

Ülkemizde toplam ilaç pazarı; Reçeteli ilaç pazarı ~ 22 Milyar TL
OTC (bitkisel ürün+preparat) pazarı ~ 4 Milyar TL
Bitkisel Ürün pazarı ~ 2,5 Milyar TL
Medikal Ürün pazarı ~ 3,5 Milyar TL

Ülkemizdeki; Eczane sayısı 25.000
Medikal market sayısı 4.000
Aktar sayısı 6.500

Kaynak: Demirci. F. 2016. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Ulusal ve Uluslararası Ölçekli Üretim ve Pazarlaması

İzmir ili tıbbi aromatik bitkilerin yurtiçi ticaretinde ve ihracatında en önemli il konumundadır.

Coridothymus capitatus (kara kekik)

Satureja hortensis (cibrise)

Origanum onites (İzmir kekigi)

Origanum vulgare (İstanbul kekigi)

TIBBİ AROMATİK BİTKİLERDE PAZARLAMA STRATEJİLERİ ÖNERİLERİ

- Ülkemizde kültürü yapılan bitkilere prim veriliyor. Üretimi yapılan tıbbi aromatik bitkilerin diğer kültür bitkilerini etkilemeyecek kıraç alanlarda, daha çok susuz tarım ile yapılması ve hem üreticilerimizin desteklenmesi hem de ülkemizin milli çıkarları açısından önem arzettiği için kültürü yapılan tıbbi aromatik bitkilere de prim verilmesi,
- Doğadan ormanlardan toplanan tıbbi aromatik bitkilerde bazı kesintiler mevcut. Bu nedenle doğadan toplanan ürünlerde tam kayıt maalesef bulunmamaktadır. Bunun birçoğu kayıt dışı kalmaktadır. Ormanlık alandan, kayalık zeminden ve yamaçlar gibi zor ve zahmetli yerlerden toplanan bu ürünlerin kayıt altına alınabilmesi için bu ürünlere de prim verilmesi,
- Ülkemiz ürünlerinin dış satımını arttırmak için ürün kalitesinin artırılması,
- Ülkemiz ürünlerinin belası olan Tağşis sorununun çözümü için çalışılması,
- Hasat sonrası işlemlerde ve özellikle kurutma ve depolamada daha dikkatli olunması,
- Hammadde tedarikçiliğinden vazgeçip mamul ya da yarı mamul üretip onu satar pozisyona gelinmesi. Türkiye'ye özgü birçok bitki yurt dışına ham madde olarak ithal edilip başka ülkelerde işlenerek dünyaya dağıtılıyor. Paketli Pazar olarak yurt dışında varlık göstermemiz gereklidir.
- Değişen ve gelişen dünyada insanların beklentilerini iyi etüt ederek yeni ürünlerin ve yeni pazarların bulunması,
- Tıbbi aromatik bitki ticaretinde önemli ülkeler incelenerek etütlerinin yapılması
- Özellikle son dönemlerde popülaritesi her geçen gün artan bitkisel çay pazarında daha aktif rol alınması,
- Dünya fiyatları iyi etüt edilerek fiyat politikalarımızın belirlenmesi.
- Gelişen dünyanın artık vaz geçilmezi olan sanal dünyanın reklam aracı olarak etkin ve aktif kullanılması.
- Uluslar arası fuarların aktif şekilde kullanılması.
- Özellikle ürün tescilleri için ülkemizdeki resmi işlemlerin hızlandırılması.
- Ürünlerin hikayelerinin yaratılması ve efsaneleştirilmesi.
- Hem üreticilere hem de işletmelere ürün ve sektör ile ilgili eğitimlerin devamlı verilmesi.
- Ürünlere dayalı yeni alanların, sektörleri yaratılması. (aroma terapi, vinoterapi, apiterapi, güzellik merkezleri, masaj merkezleri, kozmetik, sağlık sektörü...)
- Şu an kullanılan Tıbbi Aromatik Bitkilere Alternatif Tıbbi Aromatik ürünlerin bulunması.
- Sektöre yönelik istatistiklerin tam ve verimli bir şekilde tutulmasının sağlanması.
- Özellikle şifalı bitkiler ile ilgili sanal alemde doğru bilgi bulma sıkıntısı var. İnternette doğru bilgilerin bulunurluğunun sağlanması.
- Aktarlara daha etkin denetlemelerin getirilmesi.
- Bitki çeşitliliğinin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması için Yasal mevzuatların güncellenmesi.
- Genetik materyalin artırılmasının sağlanması.
- Tıbbi Aromatik Bitkilerde kullanılan Zirai İlaçların tam olarak belirlenerek ruhsatlandırılmasının sağlanması.

Kaynaklar :

- Faydaođlu, E., Sürücüođlu, M.S. 2011. Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve ekonomik Önemi
- Ceylan. A., 1996 Tıbbi Aromatik Bitkiler, Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama Araştırma Merkezi Teknik Bülten 29
- Ceylan,A. Bayram,E. 1996 E.Ü.Z.F.Tarla Bitkileri Bölümünde Tıbbi ve Aromatik Bitkilerle Yapılan Çalışmalara Genel Bakış. Prof.Dr.Vamık Tayşi Anısına Yapılan Bilimsel Toplantı İzmir. S.48-57
- Akdemir, H. 2016. Apelasyon E-Dergi (<http://apelasyon.com>) Türkiye’de Tıbbi Aromatik Bitkiler ve Sektör Sorunları. <http://apelasyon.com/Yazi/401-turkiyede-tibbi-ve-aromatik-bitkiler-sektoru-ve-sorunlari>
- Harput, Ş. 2016. Tıbbi Bitkisel Ürünlerde Toplum Sağlığı İçin Güvenlik ve Etkinlik Çalışmaları.
- Afyonkarahisar II. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Çalıştayı Sonuç Raporu 2016
- Trabzon Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Çalıştayı Sonuç Raporu 2015
- Güneş, A. Tıbbi Aromatik Bitkiler
- Arslan, N., Baydar, H., Kızıl, S., Karık, Ü., Şekeroğlu, N., Gümüşçü, A. 2015. Tıbbi Aromatik Bitkiler Üretiminde Değişimler ve Yeni Arayışlar.
- Demirci. F. 2016. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Ulusal ve Uluslararası Ölçekli Üretim ve Pazarlaması.
- Faydaođlu. E., Sürücüođlu. M.S. 2011 Geçmişten Günümüze Tıbbi Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi.
- Karık, Ü. 2014. Apelasyon E-Dergi (<http://apelasyon.com>) Dertlere Deva Bitki Kekik. <http://apelasyon.com/Yazi/188-dertlere-deva-bitki-kekik>
- Civelek, A. 2016. Apelasyon E-Dergi (<http://apelasyon.com>) Güzeller Güzeli Bir Nympha Defne. <http://apelasyon.com/Yazi/540-guzeller-guzeli-bir-nympha-defne>
- Uđurluođlu. Ö.K., Filiz. Zafer. 2016 Tıbbi Aromatik Bitkiler
- TÜİK (<http://www.tuik.gov.tr/>)
- Gezgin. D. 2010. Bitki Mitosları
- Özer. Z., Tursun. N., Önen. H. 2004 Yabancı Otlarla Sağlıklı Yaşam <http://www.nazimtanrikulu.com/>
- Kırıcı, S. Türkiye’de Tıbbi Aromatik Bitkilerin Genel Durumu
- Marshall, E. 2011 Health and Wealth from Medicinal Aromatic Plants (FAO)
- Tanriseven, M. Tıbbi Aromatik Bitkiler Bio Sağlık ve Ekonomi
- Tümen, İ. Tıbbi Bitkilerin Ekonomik Değeri.
- TOBB Türkiye Tarım Sektörü Raporu 2013
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Tıbbi Aromatik Bitkiler Sektör Raporu 2015
- <http://www.omicsgroup.org/journals/medicinal-aromatic-plants.php>
- <http://www.icmap.org/icmap/icmap.php?page=home>
- <http://www.ishs.org/>
- <http://www.acmap.org/>
- <http://bhma.info/>
- <http://nmpb.nic.in/>
- <http://www.europam.net/>
- <http://tibbiaromatik2016.org/>